

Баран Михайло Михайлович
студент гр. ПОФГм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д. е. н., професор Кізима Т. О.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ГРОМАДЯН: ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку української економіки суттєво посилюються диспропорції і зростають певні ризики, пов'язані із агресивним просуванням різного роду фінансових продуктів і послуг як з боку організацій фінансового ринку, так і окремих фізичних осіб. На нашу думку, така ситуація, що здатна спричинити низку проблем не лише особистісного, але й загальнонаціонального характеру, має місце саме через відсутність належного рівня фінансових знань і навиків громадян у сфері особистих фінансів і прийняття зважених фінансових рішень. Тому питання підвищення рівня фінансової грамотності населення є надзвичайно актуальними для України.

Насамперед зазначимо, що під фінансовою грамотністю населення фахівці розуміють «сукупність світоглядних позицій (установок), знань і навиків громадян щодо ефективного управління особистими фінансами, а також здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень» [4, с. 19].

Також переконані, що «фінансова грамотність передбачає наявність таких основних компонент як вміння заощаджувати, вміння витратити та вміння заробляти» [2, с. 10]. При цьому під вмінням заробляти мається на увазі насамперед спроможність особи отримувати достатній (бажано максимальний) рівень доходу для забезпечення власних потреб. Важливо також, максимізуючи свої доходи, не боятися ризикувати, пробувати робити щось нове і, головне, не боятися втратити, а з кожної фінансової невдачі намагатися винести урок. Невід'ємними компонентами фінансової грамотності, окрім вміння заробляти, є також вміння ефективно витратити і заощаджувати зароблені кошти.

Таким чином, можемо стверджувати, що фінансова грамотність є системним багатоаспектним явищем, і по її рівню можна судити про стан розвитку тієї чи іншої країни.

На жаль, на сьогодні рівень фінансової грамотності населення в Україні залишає бажати кращого, про що свідчать і результати дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні» [3], згідно з яким індекс фінансової грамотності українців становить 11,6 пункта із 21 можливого (табл. 1), тобто Україна посіла останнє місце в рейтингу серед тридцяти обраних для дослідження країн.

Принадібно зазначимо, що цей індекс складається із трьох компонент: наявність фінансових знань, формування фінансових стратегій і ставлення до особистих фінансів.

Однією з причин такої невтішної ситуації, на нашу думку, є погана обізнаність українців у фінансових питаннях та відсутність необхідних

навиків для використання здобутих знань на практиці, а також відсутність у навчальному процесі загальноосвітніх шкіл та закладів вищої освіти обов'язкових занять із фінансової грамотності.

Таблиця 1

Індекс фінансової грамотності в Україні та країнах ОЕСР [1]

Компонент	Україна, 2018 р.	Середнє значення сусідів України, 2016 р.	Середнє значення країн в опитуванні ОЕСР, 2016 р.
Знання (із 7)	4,0	4,4	4,6
Поведінка (із 9)	5,2	4,8	5,4
Ставлення (із 5)	2,4	3,0	3,3
Загальний бал із фінансової грамотності (із 21)	11,6	12,1	13,2
Загальний індекс фінансової грамотності (у відсотках)	55%	58%	63%

Водночас у зарубіжних країнах маленьких громадян ще з раннього віку навчають мистецтву ефективного управління особистими фінансами (табл. 2).

Таблиця 2

Інструменти та заходи в рамках державних програм підвищення рівня фінансової грамотності в окремих країнах світу [2, с. 13]

Програми	Держави	Інструменти та заходи
Understanding money (розуміння грошей)	Австралія	Серія ігор Get Real (16–18 років); програма розвитку кар'єри
Економічна та фінансова грамотність	Австрія	Екскурсії до Музею грошей; курсування «євроавтобуса»
Забезпечення майбутнього	Нідерланди	«Пенсійні години» для студентів вищих навчальних закладів
My money week	Канада	Ігрові розвиваючі шоу «Фінансовий геній», «Інвестор» тощо
Програма Національного банку	Польща	Мультимедійні презентації; електронні навчальні курси; освітній пакет для вчителів та батьків
Уроки для життя	США	Вказівки для викладачів з планами занять; рольові ігри та кейси для дітей і дорослих
Фінанси для всіх	Франція	Глосарії, вікторини, кросворди й анаграми; книжки для дітей і батьків; форум для викладачів

То ж, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що у сучасних вітчизняних реаліях надзвичайно важливо реалізувати низку невідкладних заходів, пов'язаних із популяризацією та підвищенням рівня фінансової грамотності наших співвітчизників, зокрема:

– створити ефективну систему навчання педагогів (курси підвищення кваліфікації, інтенсив-тренінги, ворк-шопи тощо) для набуття ними відповідних компетенцій у сфері фінансової грамотності з метою передачі отриманих фахових знань молодому поколінню за допомогою найбільш сучасних та інноваційних методик викладання фінансової грамотності (кейс-метод, ділові фінансові ігри тощо);

– активно залучати до освітньої діяльності з фінансової грамотності засоби масової інформації, використовувати соціальні мережі, розробити спеціалізовані веб-сайти, матеріали яких давали б можливість розвивати фінансові навички різних груп громадян та категорій населення;

– популяризувати підвищення рівня фінансової грамотності для усіх верств українського суспільства через організацію майстер-класів, круглих столів, лекцій, семінарів, конференцій, поширення методичної літератури тощо;

– створити відповідні інформаційно-консультативні центри з надання допомоги населенню щодо питань страхування, пенсійного забезпечення, а також банківських, фінансових, податкових послуг тощо.

Переконані, що успішно реалізовані вищенаведені заходи сприятимуть підвищенню рівня фінансової грамотності, а відтак і фінансового добробуту та якості життя громадян, соціальній стабільності й ефективному розвитку національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Індекс фінансової грамотності: яке місце посіла Україна – інфографіка. URL: https://education.24tv.ua/indeks-finansovoyi-gramotnosti-yake-mistse-posila-ukrayina-novini_n1537778.

2. Кізіма Т. О., Ребуха Л. З., Письменний В. В., Коваль С. Л. та ін. Методика викладання фінансової грамотності: навчальний посібник / за ред. д. е. н., професора Кізіми Т. О., д. пед. н., доцента Ребухи Л. З.; 2 вид., перероб. і доп. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 220 с.

3. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні : дослідження USAID, червень 2019 р. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf.

4. Юрій С. І., Кізіма Т. О. Фінансова грамотність населення в діалектиці сучасних освітніх тенденцій. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 16-25. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_12_02_016_uk.pdf.